

בין "יעזוב איש את אביו ואמו" לבין "כבד את אביך ואת אמך"

ניתוח שו"ת המהרי"ק כפרדיגמה להתנגשות ערכים, גבולות
הסמכות, והשולחן ערוך כספר פילוסופי.

הרב יובל שרלו

הציווי האלוהי והבין-דורי

החיבור האנושי והזוגי

"כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ"

(עשרת הדיברות)

"אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ"

(ויקרא י"ט)

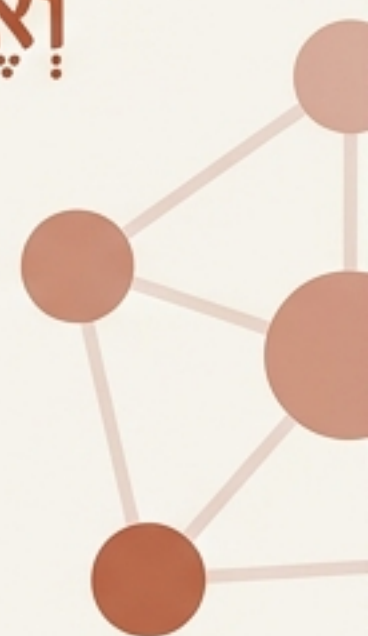
נקודת ההתנגשות:

עם מי להתחתן כאשר
רצון הבן מתנגש
ברצון ההורים?

"עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו

וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"

(בראשית ב')

חז"ל השוו את כבוד ההורים
ל**כבודו של מקום** (הרמב"ם).
מצווה שקולה כנגד כל המצוות כולן.

רגע החופה: תנועת העזיבה של
ההורים לטובת בניית יחידה חדשה
- "והיו לבשר אחד".

כלל העל: אין הלכה טהורה בוואקום

התורה אינה מורכבת מחוקים מבודדים ש"תמיד נכונים". פסיקת הלכה היא תמיד שקלול של ערכים מתנגשים.

הדבר היחיד שעומד לבדו ואינו כפוף להתנגשויות: "אנוכי ה' אלוהיך" ו"לא יהיה לך אלוהים אחרים".

השולחן ערוך כספר היסוד במחשבת ישראל

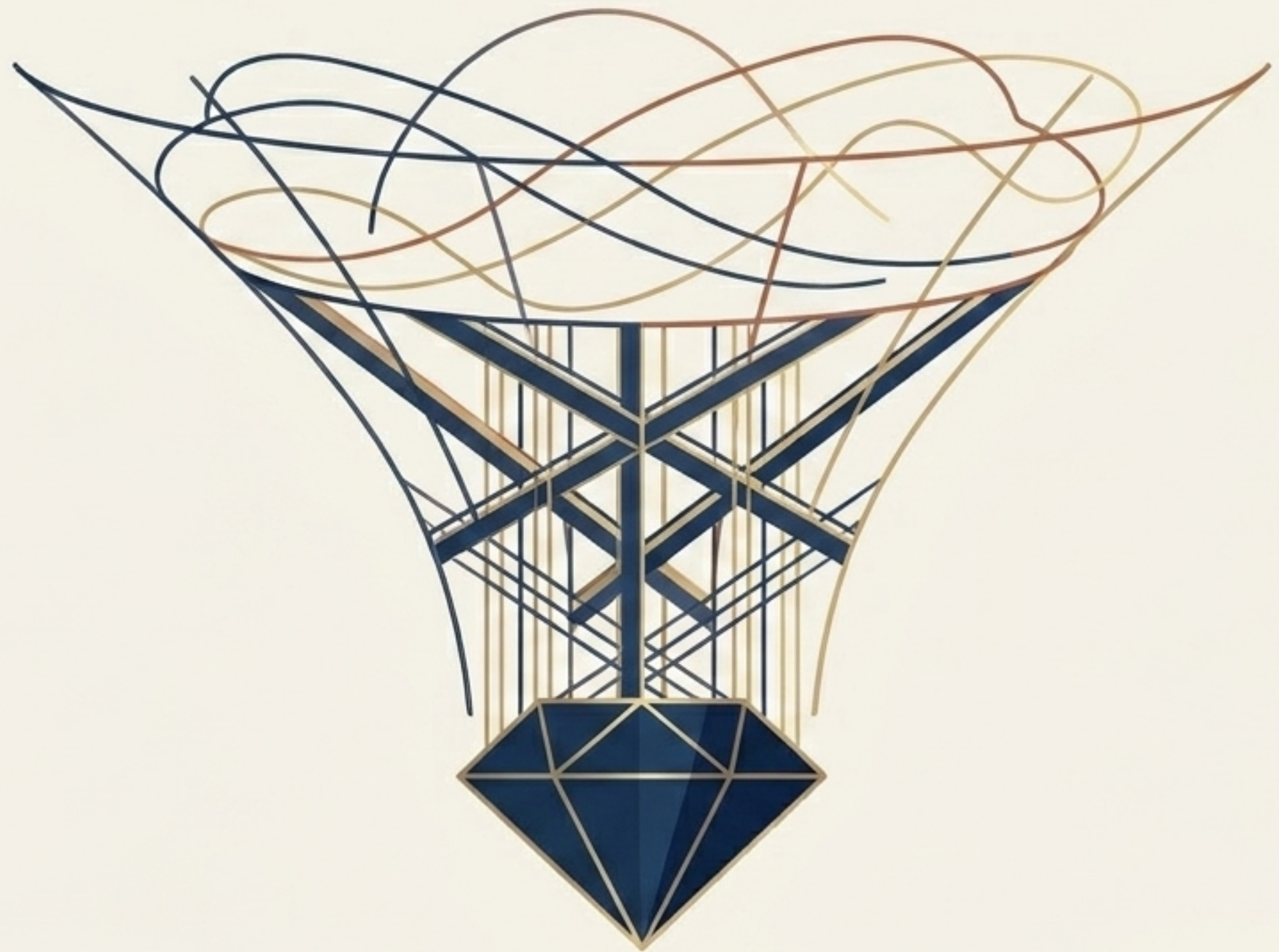
השולחן ערוך אינו רק "ספר פסיקה". הוא מנקז לתוכו עולמות רוחניים עצומים ומגבש אותם לשורה תחתונה מעשית.

ההלכה

"תלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם" (שו"ע יו"ד ר"מ, י"ג).

המשמעות הפילוסופית

הלכה זו היא שיעור עצום על מרכזיות התורה. במקום הרצאות ארוכות על חשיבות הלימוד, הפסיקה מציבה עובדה: הערך היחיד שגובר על קדושת ההורים הוא הלימוד עצמו.

מקור הסמכות וגבולותיה

"אמר לו אביו לעבור על דברי תורה... לא ישמע לו"

מקור הסמכות של כיבוד אב ואם נובע לחלוטין מן הציווי האלוהי. המצוות כולן הן נגזרת של "אנוכי ולא יהיה".

כאשר אב מצווה על בנו לחלל שבת או לבטל תלמוד תורה, הוא מנתק את עצמו ממקור הסמכות. באותו רגע, הבסיס הרוחני של החובה לציית לציית לו מתאדה.

אוטונומיה בין-אישית מול כבוד ההורים

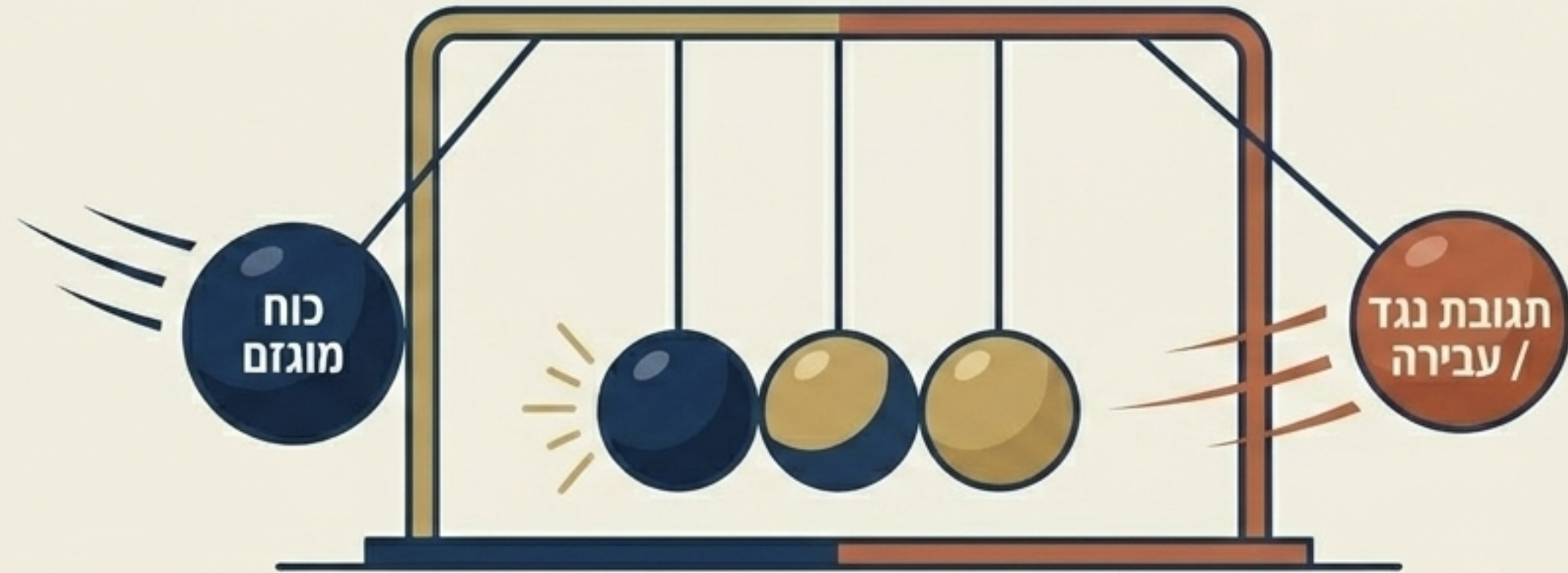

**"האב שציווה את בנו
שלא ידבר עם פלוני
ושלא ימחול לו...
אין לחוש לצוואתו."**

-
- האם חובת כיבוד הורים כוללת 'צייתנות עיוורת'?
- ההלכה קובעת שלא.
- כאשר מדובר על יחסים בין אדם לחברו ושלום הבריות, הילד אינו כפוף להוריו.
 - זהו שגב עצום: השלום הפנימי והחברתי גובר על המשמעת ההורית.

פיזיקה, אתיקה והלכה: סכנת הכוח ההורי

לכל כוח שמפעילים, יש תגובת נגד בעוצמה שווה (חוק הפעולה והתגובה של ניוטון, "בניכוי חיכוך").

ההלכה: "המכה לבנו הגדול... עובר על 'לפני עיוור לא תיתן מכשול'".

התורה מעניקה כוח רב לסמכות (הורים, מלך, רב), אך מזהירה שניצול כוח עלול להשחית.

"לפני עיוור" כאן אינו מכשול פיזי, אלא אחריות מוסרית: אם הכבדת עולך וגרמת לבנך למרוד או להכות בחזרה (המכשול) – האחריות נופלת על בעל הסמכות, לא רק על המגיב.

מודל הסיכום: מתי פוקעת סמכות ההורים?

שו"ת המהרי"ק: ההתנגשות האולטימטיבית

איטליה, לפני כ-600 שנה

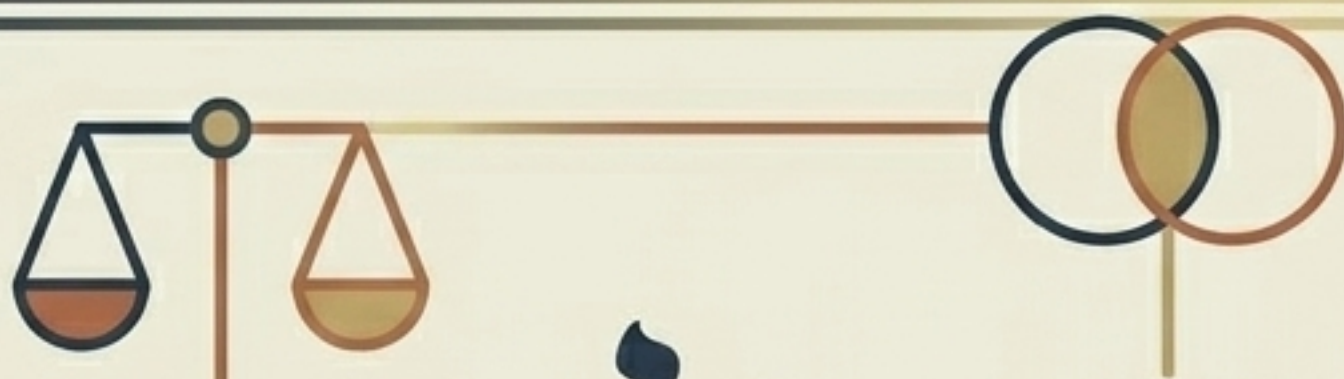
דמדומי תקופת הראשונים,
רבו של הברטנורא. פסקי
המהרי"ק יהוו בסיס לפסיקות
הרמ"א והשולחן ערוך.

**"אשר נסתפזת אם יש כוח
ביד האב למחות בד לישא
אשר יחפוץ בה הבן."**

התרגום לימינו: האם לאבא יש זכות
וטו על בחירת בת הזוג של בנו מכוח
מצוות כיבוד אב ואם?

פירוק לשוני: מהי אישה "הוגנת לו"?

התשובה: "שאם היא אישה ההוגנת לו, שאין כוח ביד האב למחות ביד הבן."

הוגנת לו

שפת חז"ל לעומת שפתנו.
כמו ש"דרך ארץ" אינו נימוסים (אלא תורה או יחסי אישות) ו"עם הארץ" היה בעבר בעלי הקרקעות העשירים – "הוגנת" כאן אינו מבחן אובייקטיבי של שלמות.

המימד הסובייקטיבי.

המשמעות הפשוטה אינה שהיא עומדת בקריטריון חיצוני, אלא סובייקטיבי לחלוטין: הוא אוהב אותה. זו האישה שהוא רוצה. ההלכה מכירה ברגש האישי כקריטריון קובע.

טיעון 1: האוטונומיה של הכאב (קל וחומר)

הכלל ההלכתי:

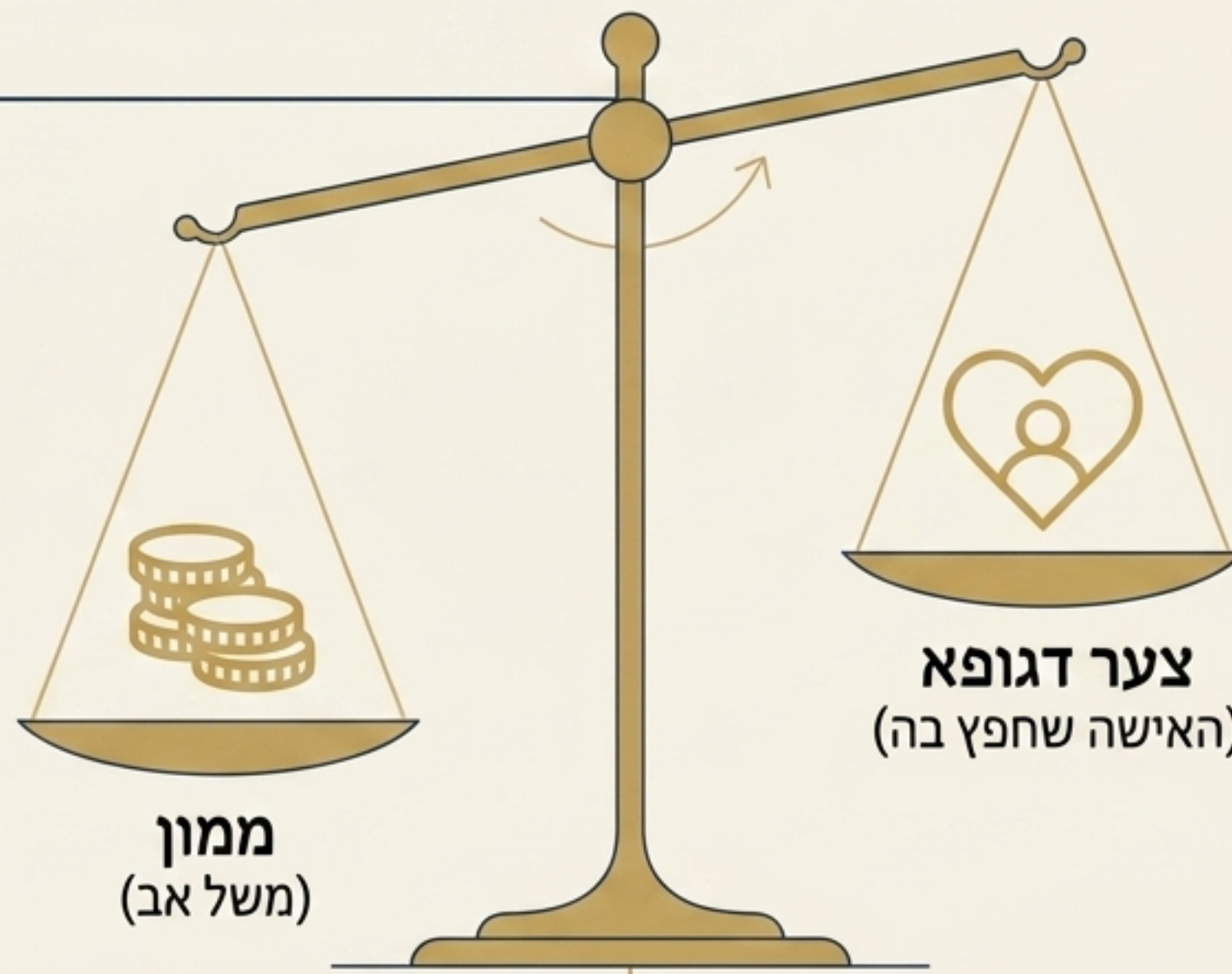
הלכה פסוקה היא שכיבוד אב ואם ממומן מכיסו של האב ("משל אב"), ולא מכיסו של הבן. הבן לא חייב להפסיד את כספו.

הלוגיקה (קל וחומר):

אם ההלכה מגינה על ממונו של הבן... קל וחומר שההלכה תגן על גופו, נפשו, ושמחת חיו ("צער דגופא להניח האישה שחפץ בה ויצטרך לקחת אישה אחרת אשר לא תישר בעיניו כל כך").

המשמעות הפילוסופית:

תורת ארץ ישראל – ההלכה מכירה באוטונומיה של האדם. הצרכים, האהבות והרצונות שלי הם לגיטימיים.

טיעון 2: מצוות האהבה דוחה איסורים

נישואין אינם רק "רצון האדם", אלא מצווה אקטיבית בתורה – לחבב את האישה על בעלה.
זוהי התנגשות בין שתי מצוות.

יום כיפור

אף על פי שרחיצה אסורה, הותרה לכלה טרייה
רדוה לרחוץ את פניה ביום כיפור כדי לא
להתגנות על בעלה.

דיני צניעות

איסור חמור להסתכל באישה לשם הנאה, אך
חז"ל אסרו על אדם לקדש אישה עד שיראנה.

המסקנה: אהבה בין איש לאשתו וחיבובם ההדדי הם ערך רוחני עצום שגובר על
איסורים חמורים – ודאי שהוא עומד כמשקל נגד לדרישת האב.

טיעון 3: פירוק הנחת המוצא (הטוויסט הלמדני)

מתודולוגיה של שו"ת:

פעמים רבות התשובה לא מסתפקת בהכרעה, בהכתחה, אלא תוקפת את עצם השאלה. איפה בכלל כתוב שמצוות כיבוד הורים כוללת חובת ציות לגבי חיי הבן?

תחום כיבוד אב ואם

צורכי גוף האב
(המאכילו, משקהו,
מלבישו, לא יושב
במקומו)

תחום חיי הבן

מילתא דלא שיין
האב בגוויה
(נישואין, מקצוע,
לימודים, בניין הבית)

שינוי הפרדיגמה: בחירת בת זוג (או מקצוע) אינה שייכת כלל לתחום השיפוט של כיבוד הורים. המצווה כלל לא הופעלה כאן.

מבצר שלוש השכבות: ההכרעה הסופית

שורה תחתונה: לבן/לבת שמורה הזכות המלאה לבחור את בן/בת הזוג שאיתם יבנו את חייהם.

סיכום: ארבע מטרות, פרדיגמה אחת

מתודולוגיה: עומק המילים

למדנות אמיתית אינה דורשת בהכרח עשרות מקורות. ניתוח דקדקני של משפט בודד (כמו "הוגנת לו") חושף עולמות שלמים.

הלכה למעשה: הזכות לבחור

ההלכה עומדת לצידכם. הזכות והחובה לבחור את שותף חייכם נמצאת בידיכם, ואינה כפופה לווטו הורי.

מחשבת ישראל: ספרות הפילוסופיה

השולחן ערוך והשו"ת אינם רק "ספרי חוקים" טכניים – הם ספרי היסוד העמוקים ביותר של מחשבת ישראל ותורת ארץ ישראל.

עיקרון על הלכתי: המאזניים

אין הלכה בוואקום. פסיקת הלכה היא תמיד שדה מתח של התנגשויות ערכיות, הקשבה למציאות ולצרכים האנושיים.

